

КОНВЕНЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО

ОБЩ КОМЕНТАР № 9 (2006)

Правата на децата с увреждания

КОМИТЕТ ПО ПРАВАТА НА ДЕТЕТО

Четиридесет и трета сесия

Женева, 11 – 29 септември 2006 г.

**КОНВЕНЦИЯ
ЗА ПРАВАТА
НА ДЕТЕТО**

Distr.
GENERAL

CRC/C/GC/9
27 Февруари 2007

Оригинал: АНГЛИЙСКИ

КОМИТЕТ ПО ПРАВАТА НА ДЕТЕТО

Четиридесет и трета сесия

Женева, 11 – 29 септември 2006

ОБЩ КОМЕНТАР № 9 (2006)

Правата на децата с увреждания

(неофициален превод)

На 20 ноември 2014 г. се отбелязват 25 години от приемането на Конвенцията на ООН за правата на детето – първият юридически обвързващ международен документ, който утвърждава човешките права на всички деца. По този повод представяме на български език Общите коментари на Комитета по правата на детето, които разясняват Конвенцията, и се надяваме да улесним и подпомогнем нейното прилагане в България.

Детски фонд на Организацията на Обединените Нации (УНИЦЕФ)
бул. „Ал. Дондуков“ № 87, ет. 2, София 1504

За повече информация моля посетете нашият сайт: www.unicef.bg

Снимка на корицата: © УНИЦЕФ България/Pirozzi/2013

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Въведение	5
II. Ключови разпоредби за деца с увреждания (Чл. 2 и 23).....	8
III. Общи мерки на прилагане (чл. 4, 42 и 44 (6)).....	11
IV. Основни принципи	15
V. Граждански права и свободи (чл. 7, 8, 13-17, и 37 а).....	18
VI. Семейна среда и алтернативна грижа (чл. 5, 18 (1-2), 9-11, 19-21, 25, 27 (4), и 39).....	21
VII. Здраве и благосъстояние (Чл. 6, 18 (3), 23, 24, 26, и 27 (1-3))	26
VIII. Образование и почивка (Чл. 28, 29 и 31).....	31
IX. Специални мерки за закрила (чл. 22, 38, 39, 40, 37 б-г, и 32-36).....	37

I. Въведение

A. Защо Общ коментар за децата с увреждания?

1. Броят на хората с увреждания в света се оценява на 500-650 милиона, около 10% от населението на света, 150 милиона от тях са деца. Повече от 80% живеят в развиващите се страни с малък или никакъв достъп до услуги. По-голямата част от децата с увреждания в развиващите се страни остават извън училище и са напълно неграмотни. Известно е, че повечето от причините за увреждания, като война, болести и бедност, са предотвратими, като също може да се предотвратят и / или намалят вторичните въздействия на уврежданията, често причинени от липсата на ранна/ навременна намеса. Ето защо, трябва да бъде направено повече за създаване на необходимата политическа воля и истинска ангажираност, за да се изследват и приложат на практика най-ефективните действия за предотвратяване на увреждания с участието на всички нива на обществото.

2. През последните няколко десетилетия сме свидетели на позитивен фокус по отношение на хората с увреждания като цяло и особено по отношение на децата. Причината за този нов акцент се обяснява отчасти с факта, че гласът на хората с увреждания и техните застъпници от национални и международни неправителствени организации (НПО) се чува все повече, и отчасти с нарастващото внимание, което се отделя на хората с увреждания в рамката на международните договори за права на човека и органите на Организацията на обединените нации, създадени по силата на международни договори за правата на човека. Тези установени с международни договори органи имат значителен потенциал за постигане на напредък за прилагането на правата на хората с увреждания, но остават като цяло недостъпно използвани. С приемането през ноември 1989 г., Конвенцията за правата на детето (по-нататък наричана „Конвенцията“) стана първият международен договор в областта на правата на човека, който съдържа конкретна препратка към увреждания (член 2 недопускане на дискриминация) и отделен член 23 посветен единствено на правата и нуждите на децата с увреждания. От момента на влизане в сила на Конвенцията (2 септември 1990 г.) Комитетът по правата на детето (по-нататък наричан „Комитетът“) обръща постоянно и целенасочено внимание на основаната на учредяване дискриминация, докато други органи, създадени по силата на международни актове в облас-

тта на правата на човека, обръщат внимание на дискриминация, основана на увреждане под „друг статус“ в контекста на разпоредби за недискриминация в съответните Конвенции. През 1994 г. Комитетът по икономически, социални и културни права издаде своя общ коментар N 5 по отношение на хората с увреждания и заяви в параграф 15 „Ефектите на дискриминацията, основана на увреждане са изключително сериозни в областта на образованието, заетостта, жилищата, транспорта, културния живот и достъпа до публични места и услуги“ Специалният докладчик за дискриминация на Комисията на ООН за социално развитие е назначен за първи път през 1994 г. с мандат да наблюдава Стандартните правила за изравняване на възможностите за хората с увреждания, приети от Общото събрание на четиридесет и осмата сесия през 1993 г. (A/RES/48/96, Анекс) и напредъка в статута на хората с увреждания в целия свят. На 6 октомври 1997 Комитет посвети своя ден за обща дискусия на децата с увреждания и прие пакет от препоръки (CRC / C / 66, точки 310-339), в които разглежда възможността за изготвяне на общ коментар по отношение на децата с увреждания. Комитетът отбелязва със задоволство работата на ad hoc комитета за създаване на всеобхватна и цялостна международна конвенция за опазване и насърчаване на правата и достойнството на хората с увреждания, както и приетия на осмата му сесия, проведена в Ню Йорк на 25 август 2006 г., проект за конвенция за правата на хората с увреждания, която трябва да бъде представена на шестдесет и първата сесия на Общото събрание (A/AC.265/2006/4, Анекс II).

3. Комитетът, при прегледа докладите на държавите – страни по Конвенцията, е натрупал богат материал с информация за състоянието на децата с увреждания в целия свят и установява, че за по-голямата част от страните трябва да бъдат направени някои препоръки по-специално за справяне с положението на децата с увреждания. Идентифицираните и разгледани проблеми варират от изключване от процеса на вземане на решения до тежка дискриминация и дори убийство на деца с увреждания. Тъй като бедността е едновременно причина и следствие от увреждания, Комитетът многократно е подчертавал, че децата с увреждания и техните семейства имат право на адекватен стандарт на живот, включително на подходяща храна, облекло и жилище, както и на непрекъснатото подобряване на условията им на живот. Въпросът за децата с увреждания, живеещи в бедност, следва да бъде решен чрез разпределяне на адекватни бюджетни ресурси,

както и чрез гарантиране достъпа на децата с увреждания до програми за социалната защита и намаляване на бедността.

4. Комитетът отбелязва, че никоя държава – страна по Конвенцията не е заявила резерви или декларации, свързани по-специално с член 23 от Конвенцията.

5. Комитетът също така отбелязва, че децата с увреждания все още изпитват сериозни затруднения и са изправени пред пречки пред пълното упражняване на правата, прогласени в Конвенцията. Комитетът подчертава, че бариера в ежедневието на децата с увреждания представлява не самото увреждане, а по-скоро комбинация от социални, културни, физически препятствия и проблеми, свързани с нагласата, с които децата се сблъскват. Следователно стратегията за насърчване на техните права е да се предприемат необходимите действия за отстраняване на тези пречки. Като признава значението на членове 2 и 23 на Конвенцията, Комитетът посочва, че прилагането на Конвенцията по отношение на децата с увреждания не трябва да се ограничава само до тези членове.

6. Настоящият общ коментар има за цел да предостави насоки и подкрепа на държавите – страни по Конвенцията в усилията им по прилагане на правата на децата с увреждания, по всеобхватен начин, който обхваща всички разпоредби на Конвенцията. В настоящия коментар Комитетът първо прави някои наблюдения, свързани директно с членове 2 и 23, след това посочва необходимостта да се обръща особено внимание, включително такова, насочено изрично към деца с увреждания в рамките на общите мерки за прилагане на Конвенцията. Тези наблюдения са последвани от коментари относно смисъла и изпълнението на различните членове на Конвенцията (групирани в съответствие с практиката на Комитета) за деца с увреждания. Б. Дефиниция

7. В съответствие с член 1, параграф 2 на проекта на Конвенция за правата на хората с увреждания: „Хората с увреждания са тези, които имат дългосрочни физически, умствени, интелектуални или сензорни увреждания, които при взаимодействие с различни пречки биха възпрепятствали тяхното пълноценно и ефективно участие в обществото, равноправно с останалите хора. „(A / AC.265 / 2006/4, Анекс II).

II. КЛЮЧОВИ РАЗПОРЕДБИ ЗА ДЕЦА С УВРЕЖДЕНИЯ (ЧЛ. 2 И 23)

A. Член 2

8. Член 2 изисква от държавите – страни по Конвенцията да гарантират, че всички деца в рамките на тяхната юрисдикция, се ползват от всички права, залегнали в Конвенцията, без дискриминация от какъвто и да било вид. Това задължение изисква от държавите - страни да предприемат подходящи мерки за предотвратяване на всички форми на дискриминация, включително въз основа на увреждане. Изричното споменаване на хората с увреждания като основание за дискриминация, което е забранено в член 2 е единствено по рода си и може да се обясни с факта, че децата с увреждания принадлежат към една от най-уязвимите групи деца. В много случаи форми на дискриминация, основана на комбинация от множество фактори, например момичета от коренното население с увреждания, деца с увреждания, живеещи в селските райони и др. увеличават уязвимостта на определени групи. Поради това изричното споменаване на уврежданията в члена за дискриминация е необходимо. Дискриминацията се случва, често *de facto*, в различни аспекти от живота и развитието на децата с увреждания. Като пример, социалната дискриминация и стигматизирането водят до тяхната маргинализация и социално изключване, и дори могат да застрашат тяхното оцеляване и развитие, в случаите, в които се проявява и като физическо или психическо насилие срещу деца с увреждания. Дискриминацията при предоставяне на услуги ги изключва от сферата на образованието и отказва достъп до качествени здравни и социални услуги. Липсата на подходящо образование и професионално обучение представлява дискриминация срещу тях, защото ги лишава от възможности за работа в бъдеще. Социална стигма, страхове, свръхзакрилата, негативните нагласи, недоверието и преобладаващите предразсъдъци срещу децата с увреждания остават силни в много общности и водят до маргинализация и отчуждение на децата с увреждания. Комитетът обръща внимание на тези аспекти в параграфите по-долу.

9. В усилията си да предотвратят и елиминират всички форми на дискриминация срещу децата с увреждания, държавите – страни по Конвенцията следва да предприемат следните мерки:

а) да включат изрично уврежданията като забранено основание за дискриминация в конституционните разпоредби за недопускане на

дискриминация и / или да включат конкретна забрана на дискриминацията, основана на увреждане, в специалните антидискриминационни закони или правни разпоредби.

- б) да осигурят ефективни правни средства за защита в случай на нарушаване на правата на децата с увреждания, и да гарантират, че тези средства трябва са лесно достъпни за деца с увреждания и техните родители и / или други лица, които се грижат за детето.
- в) да провеждат кампании за повишаване на осведомеността и образователни кампании, насочени към широката общественост и специфични групи от специалисти с цел предотвратяване и премахване на дискриминацията срещу деца с увреждания.

10. Момичета с увреждания често са дори по-уязвими по отношение на дискриминация заради дискриминация по полов признак. В този контекст държавите - страни по Конвенцията се приканват да обърнат особено внимание на момичетата с увреждания, като вземат необходимите мерки, а когато е необходимо, и допълнителни мерки, за да гарантират, че те са добре защитени, имат достъп до всички услуги и са напълно интегрирани в обществото.

Б. Член 23

11. Параграф 1 от член 23, следва да се разглежда като водещ принцип за прилагането на Конвенцията по отношение на децата с увреждания: пълноценен и достоен живот в условия, които осигуряват достойнството, насърчаване на самостоятелността и улесняване на активното участие в общността за детето с увреждания. Мерките, предприети от държавите - страни по Конвенцията по отношение на реализацията на правата на децата с увреждания трябва да бъдат насочени към постигането на тази цел. Основното послание на този параграф е, че децата с увреждания трябва да бъдат интегрирани в обществото. Мерките, предприети за прилагането на правата, съдържащи се в Конвенцията по отношение на децата с увреждания, например в областта на образованието и здравеопазването, следва изрично да се стремят към максимално включване на тези деца в обществото.

12. С цел да се отговори на изискванията на член 23 е необходимо държавите - страни да развият и ефективно да прилагат на цялостна политика с помощта на план за действие, чиято цел е не само пълното упражняване на правата, залегнали в Конвенцията, без дискримина-

ция, но която също така гарантира, че едно дете с увреждане или неговите родители и / или други лица, които се грижат за детето, получават специални грижи и помощ, от която имат право според Конвенцията.

13. Що се отнася до особеностите на параграфи 2 и 3 от член 23, комисията прави следните констатации:

(а) Предоставянето на специални грижи и помощ, подлежи на наличните ресурси и безплатно, когато е възможно. Комитетът приканва държавите-страни да направят специални грижи и помощ на деца с увреждания е въпрос с висок приоритет и да се инвестира в максимална степен от наличните ресурси в премахването на дискриминацията по отношение на децата с увреждания и към максималното им включване в обществото.

(б) Грижи и помощ, трябва да бъдат проектирани, за да се гарантира, че децата с увреждания имат ефективен достъп до се възползват от образование, обучение, здравни услуги, услуги за възстановяване, подготовка за възможностите за работа и отдих.

15. Във връзка с член 23, параграф 4, Комитетът отбелязва, че международният обмен на информация между държавите - страни в областта на превенцията и лечението е доста ограничен. Комитетът препоръчва на държавите-страни да предприемат ефективни, и когато е уместно, насочени мерки за активна промоция на информация, както е предвидено в член 23, параграф 4, с цел да се даде възможност на държавите-страни да подобрят своите възможности и умения в областта на превенцията и лечението на увреждания на децата.

16. Често не е ясно по какъв начин и в каква степен на нуждите на развиващите се страни, са взети под внимание, както се изисква по силата на член 23, параграф 4. Комитетът настоятелно препоръчва държавите-страни да гарантират, че в рамките на двустранна или многостранна помощ за развитие, да се обърне специално внимание на децата с увреждания и тяхното оцеляване и развитие в съответствие с разпоредбите на Конвенцията, например, чрез разработването и прилагането на специални програми, насочени към включването им в обществото и разпределяне на целеви бюджети за тази цел. Държавите - страни се приканват да предоставят информация в докладите си до Комитета на дейностите и резултатите от това международно сътрудничество.

III. ОБЩИ МЕРКИ НА ПРИЛАГАНЕ (ЧЛ. 4, 42 И 44 (6))¹

A. Законодателство

17. В допълнение към законодателните мерки, препоръчани по отношение на недопускане на дискриминация (виж параграф 9 по-горе), Комитетът препоръчва на държавите-страни се задължават цялостен преглед на всички местни закони и свързаните с тях разпоредби, за да се гарантира, че всички разпоредби на конвенцията са приложим за всички деца, включително деца с увреждания, които трябва да бъдат споменати изрично, когато е уместно. Националните закони и разпоредби трябва да съдържат ясни и изрични разпоредби за защита и упражняване на специфични права на децата с увреждания, по-специално тези, залегнали в член 23 от Конвенцията.

Б. Национални планове за действие и политики

18. Необходимостта от национален план за действие, който обединява всички разпоредби на Конвенцията е добре познат факт и често е препоръка, направена от Комитета на държавите-участнички. Плановете за действие трябва да бъдат всеобхватни, включително планове и стратегии за деца с увреждания, както и трябва да имат измерими резултати. Проектът на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, в своя член 4, параграф 1, в това подчертава значението на включването на този аспект се посочва, че държавите-страни се задължават “да се вземе предвид защитата и насърчаването на човешките права на хората с увреждания във всички политики и програми “(А / АС.265 / 2006/4 приложение II). Важно е също така, че всички програми да бъдат адекватно снабдени с финансови и човешки ресурси и оборудвани с вградени механизми за наблюдение, например, показатели, позволяващи прецизни измервания резултат. Друг фактор, който не бива да се пренебрегва, е важно да се включат всички деца с увреждания в политиките и програмите. Някои държави - страни са започнали отлични програми, но не успяват да включат всички деца с увреждания.

¹ In the present general comment the Committee focuses on the need to pay special attention to children with disabilities in the context of the general measures. For a more elaborated explanation of the content and importance of these measures, see the Committee's general comment No. 5 (2003) on general measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child.

В. Данни и статистика

19. За да изпълнят задълженията си, то е необходимо за държавите-страни да създадат и развият механизми за събиране на данни, които са точни, стандартизирани и позволяват категоризация, и които отразяват действителното положение на децата с увреждания. Значението на този въпрос, който често се пренебрегва и не се разглежда като приоритет, въпреки факта, че тя оказва влияние не само върху мерките, които трябва да бъдат взети по отношение на превенцията, но също така и върху разпространението на много ценни ресурси, необходими за финансиране на програми. Едно от основните предизвикателства при получаването на точна статистика е липсата на широко приета ясна дефиниция за увреждания. Държавите страни се насърчават да създадат подходяща дефиниция, която да гарантира включването на всички деца с увреждания, така че децата с увреждания могат да се ползват от специалната закрила и програми, разработени за тях. Често са необходими допълнителни усилия, за да се съберат данни за децата с увреждания, тъй като те често са скрити от родителите си или други лица, които се грижат за тях.

Г. Бюджети

20. Разпределение на бюджета: във връзка с член 4 „... държавите-страни трябва да предприемат такива мерки в максималната степен на наличните им ресурси ...”. Въпреки че Конвенцията не прави специална препоръка относно най-подходящия процент от държавния бюджет, които трябва да се посвети на услуги и програми за деца, тя не настоява, че децата трябва да бъде приоритет. Осъществяването на това право е налице загриженост за комисията, тъй като много от държавите страни не само не се отделят достатъчно ресурси, но също така намалява бюджетът за деца през годините. Тази тенденция има много сериозни последици, особено за децата с увреждания, които често се нареждат доста ниска, или дори не на всички, на приоритетни списъци. Например, ако една държава, страна е в състояние да отдели достатъчно средства, за да гарантират задължителното и безплатно качествено образование за всички деца, то ще бъде малко вероятно да се отделят средства за обучение на учителите за деца с увреждания или за осигуряване на необходимите учебни помагала и транспорт за децата с увреждания. Децентрализация и приватизация

на услуги вече са средство за икономическа реформа. Въпреки това, не бива да се забравя, че това е основната отговорност на държавата-участничка, за да следи, че адекватни средства са разпределени за деца с увреждания, заедно със строги насоки за предоставяне на услуги. Ресурси, предоставени на децата с увреждания трябва да бъдат достатъчни, така че да не се използват за други цели; да покрият всички нужди, включително програми, създадени за обучение на професионалисти, работещи с деца с увреждания, като например учители, физиотерапевти и политици; образователни кампании; финансова подкрепа за семействата; за поддържане на доходите им; социална сигурност; помощни средства; и свързаните с тях услуги. Освен това, финансирането трябва да бъде осигурено и за други програми, насочени към приобщаване на деца с увреждания в общообразователната система, наред с другото, чрез обновяване на училища, за да ги направят физически достъпни за деца с увреждания.

Д. Координационен орган: „Звено за увреждания”

21. Услугите за деца с увреждания често са доставени от различни правителствени и неправителствени организации, и по-често, отколкото не, тези услуги са фрагментирани и не са координирани, което да доведе до припокриване на функции и пропуски в разпоредбите. Следователно, създаването на подходящ механизъм за координация става от съществено значение. Този орган трябва да бъде отраслова, включително всички организации, публични или частни. Тя трябва да бъде оправомощена и подкрепени от възможно най-високите нива на управление, за да може да функционира в пълния си потенциал. А координационен орган за деца с увреждания, като част от по-широка система за координация за правата на детето, или от националната система за координация за хора с увреждания, ще има предимството да работи в рамките на вече създадена система, при условие че тази система функционира адекватно и способни да отделят достатъчно финансови и човешки ресурси, необходими. От друга страна, отделна система за координация може да помогне да се съсредоточи вниманието на децата с увреждания.

Е. Международно сътрудничество и техническа подкрепа

22. За да направи информацията между държавите - страни свободно достъпна и за да създаде атмосфера на споделяне на знания относно

но, наред с другото, управлението и рехабилитация на деца с увреждания, държавите страни следва да признават важността на международното сътрудничество и техническа помощ. Особено внимание следва да се обърне към развиващите се страни, които се нуждаят от помощ при създаването на програми и / или за финансиране, които да защитават и насърчават правата на децата с увреждания. Тези страни изпитват все повече трудности в мобилизирането на адекватни ресурси, за да отговори на неотложните нужди на хората с увреждания и спешно ще се нуждаят от помощ за предотвратяване на увреждане, предоставяне на услуги и рехабилитация, и в изравняването на възможностите. Все пак, за да се отговори на тези нарастващи нужди, международната общност трябва да се проучат нови начини и средства за набиране на средства, включително значително увеличение на ресурсите, и да предприеме необходимите последващи мерки за мобилизиране на ресурси. Ето защо, доброволни вноски от правителствата, повишени регионално и двустранно сътрудничество, както и вноски от частни източници, следва да бъдат насърчавани. УНИЦЕФ и Световната здравна организация (СЗО) сред основните агенции, които могат да подпомогнат развиващите се страни, като установяват и въвеждат специални програми за деца с увреждания. Процесът на обмен на знания е също така ценен в споделянето на актуализирани медицински познания и добри практики, като например ранно идентифициране и подходи, за ранна интервенция и подкрепа на семействата в общността и справяне с общите предизвикателства.

23. Страните, преживели или продължаващи да преживяват вътрешен или външен конфликт, по време на който са положени противопехотни мини, са изправени пред особено предизвикателство. Държавите - страни често не са осведомени за плановете на обектите, където има мини и неексплодирани артилерийски снаряди и разходите за разминироване е много висока. Комитетът подчертава значението на международното сътрудничество в съответствие с Конвенцията от 1997 г. за забрана на използването, складирането, производството и трансфера на противопехотни мини и за тяхното унищожаване, с цел да се предотвратят наранявания и смъртни случаи, причинени от противопехотни мини и неексплодирани снаряди, които остава в сила. Във връзка с това Комитетът препоръчва държавите-страни си сътрудничат тясно с оглед пълното премахване на всички противопехотни мини и неексплодирани артилерийски снаряди в районите на въоръжени конфликти и / или предходна въоръжен конфликт.

IV. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ

Член 2 – забрана за дискриминация

24. Виж параграфи 8-10 по-горе.

Член 3 – Най-добър интерес на детето

25. „При всички действия, отнасящи се до децата ... най-добрите интереси на детето са първостепенно съображение“. Всеобхватният характер на тази разпоредба има за цел да обхване всички аспекти на грижа и защита на децата във всички ситуации. Тя е насочена към законодателите, които са натоварени с определянето на правната рамка за защита на правата на децата с увреждания, както и към процесите на взимане на решения, засягащи децата с увреждания. Член 3, трябва да бъде основата, върху която са установени програмите и политиките, и трябва да бъде надлежно взет под внимание във всяка услуга, предоставяна за деца с увреждания, както и всякакви други действия, които ги засягат.

26. Най-добрият интерес на детето е от особено значение в институции и други места, които предоставят услуги за деца с увреждания, тъй като се очаква те да отговарят на стандарти и правила и трябва да има гаранции за сигурност, защита и грижа за децата като първостепенно съображение и това съображение трябва да надхвърля всяко друго и при всякакви обстоятелства, например, при разпределяне на бюджети.

Член 6 – Право на живот, оцеляване и развитие

27. Присъщото право на живот, оцеляване и развитие е право, което дава основание за специално внимание, когато децата с увреждания са засегнати. В много страни по света, децата с увреждания са подложени на различни практики, които изцяло или частично компрометират това право. В допълнение към по-високата степен на уязвимост към детеубийство, някои култури гледат на дете с някаква форма на увреждане, като лоша поличба, която „опетнява семейното родословие“ и, съответно, определя даден индивид от общността, който систематично убива деца с увреждания. Тези престъпления често оста-

ват ненаказани или извършителите да получат намалени присъди. Държавите - страни са призовани да предприемат всички необходими мерки, за да се сложи край на тези практики, включително като насочат внимание към повишаване на обществената осведоменост, създаване на подходящо законодателство и прилагането на закони, които да гарантират подходящо наказание за всички онези, които пряко или косвено нарушават правото на живот, оцеляване и развитие на децата с увреждания.

Член 12 – Уважаване на мнението на детето

28. По-често, отколкото не, възрастни хора с или без увреждания правят политики и вземат решения, свързани с децата с увреждания, а самите деца са оставени извън процеса. Важно е децата с увреждания да бъдат изслушани във всички процедури, които ги засягат, и техните мнения да се зачитат в съответствие с техния развиващ се капацитет. С оглед на този принцип трябва децата трябва да бъдат представени в различни органи, като например парламента, комитети и други форуми, където да могат да изразяват становища и да участват във вземането на решения, които ги засягат, както децата като цяло и така и деца с увреждания конкретно. Участието на деца в такъв процес, не само гарантира, че политиките са насочени към техните нужди и желания, но също така функционира като ценен инструмент за приобщаване, тъй като гарантира, че процесът на вземане на решения е постигнат чрез участието. Децата трябва да имат достъп до различни начини на общуване, те трябва да се улеснени да изразят своите становища. Освен това, държавите – страни по Конвенцията следва да подкрепят обучението на семейства и специалисти за насърчаване и зачитане на развиващите се способности на децата да увеличават отговорностите за вземане на решения в живота си.

29. Децата с увреждания често се нуждаят от специални услуги в областта на здравеопазването и образованието, за да им се даде възможност да постигнат пълния си потенциал и това е разгледано по-подробно в следващите параграфи. Все пак трябва да се отбележи, че духовното, емоционално и културно развитие и благосъстояние на децата с увреждания много често се пренебрегва. Тяхното участие в мероприятия и дейности, тези основни аспекти в живота на всяко дете или напълно липсва, или е минимално. Освен това, когато

тяхното участие е по покана, тя често се ограничава до дейности, специално проектирани за и насочени към децата с увреждания. Тази практика води само до по-нататъшно маргинализиране на децата с увреждания и увеличава чувството им за изолация. Програми и дейности, предназначени за културното развитие на детето и духовно благополучие трябва да включват както деца с увреждания, така и деца без увреждания на базата на модела за участие.

V. ГРАЖДАНСКИ ПРАВА И СВОБОДИ (ЧЛ. 7, 8, 13-17, И 37 А)

30. Правото на име и гражданство, запазване на идентичността, свободата на изразяване, свободата на мисълта, съвестта и религията, свобода на сдружаване и на мирно събрание, правото на неприкосновеност на личния живот и правото да не бъдат подложени на изтезания или други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание, да не бъдат незаконно лишени от свобода, са универсални граждански права и свободи, които трябва да се спазват, да бъдат гарантирани и насърчавани за всички, включително за децата с увреждания. Трябва да се обърне особено внимание на области, в които правата на децата с увреждания е по-вероятно да бъдат нарушени и на случите, когато са необходими специални програми за тяхната защита.

A. Регистрация от раждането

31. Децата с увреждания са непропорционално уязвими по отношение на липсата на регистрация при раждане. Без регистрация на ражданията, те не са признати от закона и да стане невидим в правителствената статистика. Не-регистрацията има дълбоки последици за упражняването на техните права на човека, включително и липсата на гражданство и достъп до социални и здравни услуги и до образование. Децата с увреждания, които не са регистрирани при раждането им, са в по-голям риск от negliжиране, институционализация и дори смърт.

32. В светлината на член 7 от Конвенцията, Комитетът препоръчва на държавите - страни да приемат всички необходими мерки за осигуряване на регистрирането на деца с увреждания от раждането им. Тези мерки следва да включват разработване и прилагане на ефективна система за регистрация на ражданията, отказ от регистрационни такси, въвеждане на мобилни офиси за регистрация и за децата, които все още не са регистрирани, предоставяне на регистрационни единици в училищата. В този контекст, държавите страни следва да гарантират, че разпоредбите на член 7, се прилагат напълно в съответствие с принципите на недискриминация (чл. 2) и на най-добър интерес на детето (чл. 3).

Б. Достъп до подходяща информация и масовите медии

33. Достъпът до информация и средства за комуникация, включително информационни и комуникационни технологии и системи, дава възможност на децата с увреждания да живеят самостоятелно и да участват пълноценно във всички аспекти на живота. Децата с увреждания и грижещите се за тях трябва да имат достъп до информация относно техните увреждания, така че те могат да бъдат с подходящо подготвени за уврежданията, включително причините за тях, управлението и прогнозирането на развитието. Това познание е изключително ценно, тъй като не само дава възможност децата да се приспособят и да живеят по-добре със своите увреждания, но също така им позволява да бъдат по-ангажирани в и да вземат информирани решения за собствената си грижа. Децата с увреждания трябва да бъдат подsigурени със съответните технологии и други услуги и / или езици, например Брайл и на жестомимичния език, който ще им позволи да имат достъп до всички форми на медии, включително телевизия, радио и печатни материали, както и новите информационни и комуникационни технологии и системи, като интернет.

34. От друга страна, държавите - страни по Конвенцията са задължени да защитават всички деца, включително децата с увреждания от вредна информация, особено порнографски материали и материали, които насърчават ксенофобията, или всяка друга форма на дискриминация и потенциално биха могли да засилят предразсъдъците.

В. Достъпност на обществения транспорт и сгради

35. Физическата недостъпност на обществения транспорт и други съоръжения, включително правителствени сгради, търговски площи, съоръжения за отдих, е основен фактор за маргинализацията и изключването на децата с увреждания и значително компрометиращ техния достъп до услуги, включително до здравеопазване и образование. Въпреки, че тази разпоредба може се реализира най-вече в развитите страни, тя остава силно неприлагана в развиващия се свят. Всички държави – страни по Конвенцията се приканват да определят подходящи политики и процедури, за да направи обществения транспорт безопасен, лесно достъпен за деца с увреждания, както и безплатен, когато това е възможно, като се вземат предвид финансовите възможности на родителите или другите лица, грижещи се за детето.

36. Всички нови обществени сгради трябва да са съобразени с международните изисквания за достъп на хора с увреждания, а съществуващите обществени сгради, включително училища, здравни заведения, държавни сгради, търговски площи, трябва да преминат необходимите промени, които ги правят възможно най-достъпни.

VI. СЕМЕЙНА СРЕДА И АЛТЕРНАТИВНА ГРИЖА (ЧЛ. 5, 18 (1-2), 9-11, 19-21, 25, 27 (4), И 39)

А. Семейна подкрепа и родителска отговорност

37. Най-добрата грижа за децата с увреждания е в рамките на собствената им семейна среда, при условие, че семейството е адекватно осигурено и подкрепено във всички аспекти. Такава подкрепа на семействата включва обучение на родител / и, братята и сестрите, не само по отношение на увреждането и на неговите причини, но и на уникалните физически и психически изисквания на всяко дете; психологическа подкрепа, която е чувствителна към стреса и трудностите, на които са подложени семействата на деца с увреждания; обучение общ език на семейството, например на жестомимичния език, така че родители, братя и сестри да могат да общуват с членовете на семейството с увреждания; материална подкрепа под формата на специални надбавки, както и консумативни разходи и необходимото оборудване, като например специални мебели и мобилни устройства, които се считат за необходими, така че детето с увреждане да живее достойно, както и да бъде напълно включено в семейството и общността. В този контекст, подкрепа следва да бъде оказана до децата, които са засегнати от уврежданията на техните настойници. Например, дете, което живее с родител или друг полагащ грижи за него възрастен с увреждания трябва да получи подкрепата, която защитава напълно неговите права и му позволява да продължи да живее с този родител, когато това е в най-добрия му интерес. Услугите за подкрепа трябва да включват различни форми на социален патронаж, като помощ при грижи в дома и дневни грижи, услуги достъпни на ниво общност. Тези услуги позволяват на родителите да работят, както и за облекчаване на стреса и поддържането на здравословна семейна среда.

Б. Насилие, злоупотреба и negliжиране

38. Децата с увреждания са по-уязвими по отношение на всички форми на насилие било то психическо, физическо или сексуално на всички места и ситуации, включително в семейството, училище, частни и публични институции, алтернативна грижа, работната среда и обществото като цяло. Често се казва, че за децата с увреждания е пет пъти по-вероятно да бъдат жертви на насилие. В дома и в институциите, децата с увреждания често са подложени на психическо и физи-

ческо насилие и сексуална злоупотреба; те също са особено уязвими по отношение на липсата на грижи и небрежно отношение, тъй като често представляват допълнително физическо и финансово бреме за семейството си. В допълнение, липсата на достъп до функционална система за приемане на жалби и механизъм за наблюдение води до системно и продължаващо насилие. Тормозът в училище е една особена форма на насилие, на която децата с увреждания са изложени по-често, отколкото децата без увреждания. Тяхната уязвимост може да се обясни, наред с другото, от следните основни причини:

- а) Тяхната неспособност да чуват, да се движат, да се къпят и обличат сами увеличава тяхната уязвимост към натрапчива лична грижа или злоупотреби;
- б) Животът в изолация от родители, братя и сестри, разширено семейство и приятели, увеличава вероятността от злоупотреба;
- в) Ако те имат комуникационни или интелектуални увреждания, те могат да бъдат пренебрегнати, поради липса на доверие или погрешно разбиране, ако се оплачат от насилието;
- г) Родителите или други лица, които полагат грижи за детето могат да бъдат подложени на значителен натиск и стрес поради физически, финансови и емоционални проблеми в грижите за детето им. Проучванията показват, че тези, които са под стрес са по-склонни да извършат насилие;
- д) Децата с увреждания са често погрешно се възприемат като асексуални лица, които нямат разбиране за собствените си тела и, следователно, те могат да станат жертва на непочтени хора, особено на такива, които основават злоупотреба на сексуалността.

39. При разглеждането на въпроса за насилието и злоупотребата с деца с увреждания, държавите-страни по Конвенцията са призовани да предприемат всички необходими мерки за предотвратяване на злоупотребата и насилието срещу деца с увреждания, като например:

- а) обучение за родителите или други лица, които се грижат за детето, за да разберат рисковете и да могат да откриват признаци на злоупотреба с детето;
- б) да гарантира, че родителите са бдителни при избора хора, които ще полагат грижи и услуги за децата си и за подобряване на способността за идентифициране на насилие;

- в) осигуряване и насърчаване на групи за подкрепа на родители, братя, сестри и други, които се грижат за детето, за да им помогне в грижите за децата и за справяне с техните увреждания;
- г) да гарантират, че децата и хората, които се грижат за тях знаят, че детето има право да бъде третирани с достойнство и уважение, и да се оплаче на компетентните органи, ако тези права са нарушени;
- д) да гарантират, че училищата предприемат всички мерки за борба с тормоза в училище и да обърнат специално внимание на децата с увреждания, като им предоставя необходимата защита при гарантиране на включването им в общообразователната система;
- е) да гарантират, че институциите, предоставящи грижи за деца с увреждания имат специално обучен персонал, при спазване на съответните стандарти, редовно наблюдение и оценка, както и това децата да имат достъп и подходящи механизми за подаване на жалби;
- ж) да създадат достъпен механизъм за подаване на жалби от деца и функционираща система за контрол въз основа на Парижките принципи (виж параграф 24 по-горе);
- з) да предприемат всички необходими законодателни мерки, за отстраняване и наказване на извършителите, които гарантират, че детето не е лишено от семейството си и продължава да живее в безопасна и здравословна околна среда;
- и) да осигурят лечение и реинтеграция на жертвите на насилие и злоупотреби със специален фокус върху цялостната им програма за възстановяване.

44. В тази връзка Комитетът също така би искал да обърне внимание на държавите – страни по Конвенцията на доклада на независимия експерт на ООН по проучването за насилието срещу деца (A/ 61/299), което се отнася до децата с увреждания като група деца, особено уязвими към насилие. Комитетът насърчава държавите - страни да предприемат всички необходими мерки за изпълнение на общите препоръки и препоръките за специфични мерки, съдържащи се в този доклад.

В. Алтернативна грижа от семеен тип

45. Ролята на разширеното семейство, което все още е основен стълб на грижите за децата в много общества и се смята за един от най-добрите алтернативи за отглеждане на деца, трябва да се засили и оправомощи да подпомага детето или неговите родители или други лица, полагащи грижи за детето.

46. Признанието, че приемното семейство е приемлива и практикувана форма на алтернативна грижа в много държави – страни по Конвенцията, не трябва да заличава факта, че много приемни семейства не са склонни да поемат грижата за дете с увреждане, тъй като децата с увреждания често представляват предизвикателство по отношение на допълнително грижи и на специални изисквания за тяхното физическо, психологическо и психическо развитие. Организацията, които са отговорни за настаняването на деца в приемна грижа, трябва следователно да провеждат необходимото обучение и насърчаване на подходящи семейства и да предоставят подкрепа, която ще позволи на приемното семейство да предоставя подходящи грижи за детето с увреждане.

Г. Институции

47. Комитетът често е изразявал своята загриженост във връзка с големия брой на деца с увреждания, настанени в институции, както и че институционализацията е предпочитаният вариант на действие в много страни. Качеството на предоставяните грижи, дали образователни, медицински или рехабилитационни, често е много по-ниско от стандартите, необходими за лечението на деца с увреждания или поради липсата на установени стандарти или поради липса на мониторинг на тези стандарти. Институциите са също едно от местата, където децата с увреждания са по-уязвими за психически, физически, сексуални и други форми на насилие, както и пренебрегване и небрежно лечение (виж параграфи 42-44 по-горе). Ето защо Комитетът призовава държавите - страни да използват настаняването в институция само като последна мярка, когато това е абсолютно необходимо и в най-добрия интерес на детето. Комитетът препоръчва държавите - страни по Конвенцията да предотвратяват използването на настаняването в институция само за целите на ограничаване на свободата на детето или на свободата на движение. В допълнение, трябва да се обърне внимание на трансформирането на съществуващите институ-

ции, с акцент върху малки домове за резидентна грижа, организирани около правата и нуждите на детето, на разработване на национални стандарти за грижи в институции, както и за установяване на строга процедури за проверка и наблюдение, за да се осигури ефективно прилагането на тези стандарти.

48. Комитетът е обезпокоен от факта, че децата с увреждания често не се изслушват в процедурите за разделяне от семейството и настаняване. Като цяло, процесите на вземане на решения, не отдават достатъчно значение на децата като партньори, въпреки че тези решения имат сериозно влияние върху живота и бъдещето на детето. Поради това Комитетът препоръчва държавите - страни по Конвенцията да продължат и да засилят усилията си, за да вземат под внимание мнението на децата с увреждания и да се улесни тяхното участие по всички въпроси, които ги засягат, в рамките на процеса на оценяване, извеждане и настаняване извън семейството, и по време на процеса на преход. Комитетът подчертава също така, че децата трябва да бъдат изслушани по време на процедурите за предприемане на мерки за закрила, преди вземане на решение, както и по време на и след изпълнението му. В тази връзка Комитетът насочва вниманието на държавите – страни по Конвенцията към препоръките на Комитета, приети в деня на общото обсъждане, посветено на деца, лишени от родителски грижи, което се проведе на 16 септември 2005 г. (CRC / C / 153, точки 636-689).

49. При разглеждането на институционализацията, държавите - страни по тази Конвенция са призовани да създадат програми за деинституционализация на децата с увреждания, като ги настанят отново в техните семейства, разширени семейства или в приемна грижа. Родителите и други членове на разширеното семейството трябва да бъдат снабдени с необходимото и да получават системна подкрепа / обучение за приемане на детето обратно в семейната среда.

Д. Периодичен преглед на настаняването

50. Независимо каква е формата за настаняване на деца с увреждания, избрана от компетентния орган, е изключително важно да се извършват периодични прегледи на предоставяното на детето лечение, както и всички други обстоятелства, свързани с неговото настаняване, за да се наблюдава неговото благосъстояние.

VII. ЗДРАВЕ И БЛАГОСЪСТОЯНИЕ **(ЧЛ. 6, 18 (3), 23, 24, 26, И 27 (1-3))**

А. Право на здраве

51. Постигането на възможно най-високия стандарт на здравословно състояние, както и достъпът и достъпната цена на качествена здравна грижа е присъщо право на всяко дете. Децата с увреждания често са изключени поради няколко предизвикателства, включително дискриминация, недостъпност поради липса на информация и/или финансови ресурси, транспорт, географско разположение и физически достъп до заведенията за здравни грижи. Друг фактор е липсата на здравни програми, насочени към специфичните нужди на децата с увреждания. Политиките в здравеопазването следва да бъдат всеобхватни и насочени към ранно идентифициране на увреждания, ранна интервенция, включително психологическо и физическо лечение, рехабилитация включително помощни средства, например протеза за крайник, устройства за мобилност, слухови апарати и зрителни помощни средства.

52. Важно е да се подчертае, че здравни грижи следва да се предоставят в рамките на същата система за обществено здраве, която предоставя услуги за децата без увреждания, без заплащане, когато това е възможно, обновявана и модернизирана доколкото е възможно. При предоставянето на здравни услуги за деца с увреждания следва да се подчертае важноста на базираната в общността подкрепа и стратегиите за рехабилитация. Държавите – страни по Конвенцията трябва да гарантират, че здравните професионалисти, които работят с деца с увреждания се обучават по възможно най-високите стандарти и практики, основани на подход, поставящ детето в центъра. В тази връзка много държави – страни по Конвенцията биха имали огромна полза от международното сътрудничество с международни организации и други държави – страни по Конвенцията.

Б. Превенция

53. Причините за увреждания са множество, следователно качеството и нивото на превенция варират. Наследствените заболявания, които често водят до увреждания могат да бъдат предотвратени в някои общества, които практикуват родствени бракове и при такива обстоя-

телства се препоръчват повишаване на обществената осведоменост и подходящо тестване преди зачеване. Заразните заболявания все още са причина за много увреждания по света и имунизационните програми трябва да се засилят с цел да се достигне универсална имунизация срещу всички предотвратими заразни болести. Лошото хранене има дългосрочно въздействие върху развитието на децата и може да доведе до увреждания като слепота, причинена от недостиг на витамин А. Комитетът препоръчва държавите – страни по Конвенцията да въведат и укрепят пренаталните грижи за деца и да гарантират адекватно качество на подкрепата по време на раждане. Също така препоръчва държавите – страни по Конвенцията да осигурят адекватно качество на услугите за следродилна здравна грижа и да разработят кампании за информиране на родителите и други лица, полагащи грижи за децата по отношение на основни умения за здравна грижа и хранене на децата. В тази връзка Комитетът препоръчва държавите – страни по Конвенцията да продължат да сътрудничат и търсят техническо съдействие от СЗО и УНИЦЕФ, наред с други.

54. Битови и пътнотранспортни произшествия са основна причина за увреждания в някои страни, затова следва да се въведат и прилагат политиките по превенция като закони за използване на предпазни колани и безопасност на движението. Въпроси, свързани с начина на живот като злоупотребата с алкохол и наркотици по време на бременност също са сред предотвратимите причини за увреждания и в някои страни алкохолния синдром на плода представлява сериозна причина за безпокойство. Общественото образование, идентифицирането и подкрепата за бременни майки, които злоупотребяват с такива вещества са само част от мерките, които могат да бъдат предприети за предотвратяване на тези причини за увреждания сред децата. Токсини като олово, живак, азбест и др. обикновено се намират в повечето страни. Държавите следва да въведат и прилагат политики за предотвратяване на изхвърлянето на опасни материали и други средства, замърсяващи околната среда. Освен това следва да въведат строги насоки и гаранции за предотвратяване на радиационни аварии.

55. Въоръжени конфликти и последиците от тях, включително наличието и достъпността на малки оръжия и леко въоръжение също са сред основните причини за увреждания. Държавите – страни по Конвенцията са задължени да предприемат всички необходими мерки да защитят децата от вредните последици от война и въоръжено

насилие и да гарантират, че децата, засегнати от въоръжен конфликт, имат достъп до адекватни здравни и социални услуги, включително психосоциално възстановяване и социална реинтеграция. По специално Комитетът подчертава значението на обучението за деца, родители и обществеността като цяло за опасността от противопехорните мини и неексплоадиралите снаряди, за да се избегнат наранявания и смърт. От решаващо значение е държавите – страни по Конвенцията да продължат да откриват противопехотни мини и неексплоадирални снаряди, да предприемат мерки, за да държат децата далеч от предполагаеми райони, да засилят дейностите по разчистване и, когато е подходящо, да търсят необходимата техническа и финансова подкрепа в рамките на международното сътрудничество, включително от агенциите на Организацията на обединените нации. (Виж също параграф 23 по-горе относно противопехотни мини и неексплоадирални снаряди и параграф 78 по-долу относно въоръжените конфликти в частта за специални мерки за закрила).

В. Ранно идентифициране

56. Много често уврежданията се откриват доста късно в живота на детето, което го лишава от ефективно лечение и рехабилитация. Ранното разпознаване изисква висока информираност сред здравните специалисти, родители, учители, както и други специалисти, работещи с деца. Те трябва да могат да идентифицират най-ранните признаци на увреждане и да направят подходящи референции за диагностика и управление. Поради това Комитетът препоръчва държавите – страни по Конвенцията да установят системи за ранно идентифициране и ранна намеса, като част от техните здравни услуги, заедно с процедурите за регистрация и за проследяване на развитието на децата, идентифицирани с увреждане в ранна възраст. Услугите трябва да бъдат както базирани в общността и дома, така и лесни за достъп. Освен това, следва да бъдат установени връзки между службите за ранна намеса, детски градини и училища, за да се улесни плавният преход на детето.

57. След идентификацията, системите на място трябва да бъдат в състояние да предоставят ранна интервенция, включително лечение и рехабилитация предоставяне на всички необходими помощни средства, които дават възможност на децата с увреждания да постигнат пълния си оперативен капацитет по отношение на мобилността,

слухови апарати, визуални помощни средства, както и протези и др. Също така трябва да се подчертае, че тези помощни средства следва да се предлагат безплатно, когато това е възможно, както и процесът на придобиване на тези стоки и услуги трябва да бъде ефективен и да се избягва дългото чакане и бюрокрация.

Г. Мултидисциплинарна грижа

58. Деца с увреждания много често имат множество здравословни проблеми, които трябва да бъдат разгледани на базата на екипен подход. Много често, много специалисти са ангажирани в грижите за детето, като невролози, психолози, психиатри, ортопедични хирурзи, физиотерапевти и др. В идеалния случай тези специалисти трябва колективно да определят план за управление на случай на дете с увреждане, което би гарантирало осигуряване на най-ефективни здравни грижи.

Д. Здраве и развитие в юношеството

59. Комитетът отбелязва, че децата с увреждания, особено по време на юношеството си, са изправени пред множество предизвикателства и рискове в областта на установяването на отношения с връстници и репродуктивното здраве. Поради това Комитетът препоръчва държавите – страни по Конвенцията да предоставят адекватно, и когато е уместно, специфична информация, ориентиране и консултиране на деца с увреждания като изцяло се съобразява с общите коментари № 3 (2003) по въпросите на ХИВ / СПИН и правата на дете и № 4 (2003) относно здравето и развитието в юношеска възраст в контекста на Конвенцията за правата на детето.

60. Комитетът е дълбоко загрижен за преобладаващата практика на насилствена стерилизация на деца с увреждания, особено на момичетата с увреждания. Тази практика, която все още съществува, сериозно нарушава правото на детето на физическа цялост и води до неблагоприятни пожизнени физически и психически последици за здравето. Поради това Комитетът приканва държавите - страни по Конвенцията насилствената стерилизация на децата въз основа на увреждане да се забрани със закон.

Е. Изследване

61. Причините, превенцията и управлението на увреждания не получават необходимото внимание в националните и международни изследователски планове. Държавите – страни по Конвенцията се насърчават да дадат приоритет на този въпрос като осигурят финансиране и наблюдение на изследвания, насочени към уврежданията като обърнат особено внимание на етичните последствия.

VIII. ОБРАЗОВАНИЕ И ПОЧИВКА (ЧЛ. 28, 29 И 31)

A. Качествено образование

62. Децата с увреждания имат същото право на образование като всички други деца и следва да се ползват от това право без дискриминация и на основата на равни възможности в съответствие с разпоредбите на Конвенцията². За тази цел на децата с увреждания трябва да се гарантира равен достъп до образование за насърчаване на „развитието на личността на детето, неговите таланти, умствени и физически способности до техния пълен потенциал (виж членове 28 и 29 на Конвенцията и Общ коментар N: 1 (2001) на Комитета относно целите на образованието). Конвенцията признава необходимостта от промяна на училищните практики и от обучение на редовни учители, което да ги подготви да обучават деца с различни способности и да гарантира, че те постигат положителни образователни резултатаи.

63. Тъй като децата с увреждания са много различни, родители, учители и други специализирани професионалисти, трябва да помогнат на всяко дете да развие своите начини и умения за комуникация, език, взаимодействие, ориентация и умения за решаване на проблеми, които най-добре отговарят на потенциала на това дете. Всеки, който подпомага за развиването на тези умения, способности и самостоятелно развитие, трябва точно да наблюдава напредъка на детето и внимателно да възприема вербалната и емоционална комуникация на детето, за да подкрепи образованието и развитието на детето по най-подходящия начин.

2 In this context the Committee would like to make a reference to the United Nations Millennium Declaration (A/RES/55/2) and in particular to the Millennium Development Goal No. 2 relating to universal primary education according to which Governments are committed to “ensure that, by 2015, children everywhere, boys and girls alike, will be able to complete a full course of primary schooling and that girls and boys will have equal access to all levels of education”. The Committee would also like to refer to other international commitments which endorse the idea of inclusive education, inter alia, the Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education adopted by the World Conference on Special Needs Education: Access and Quality, Salamanca, Spain, 7-10 June 1994 (UNESCO and Ministry of Education and Science of Spain) and the Dakar Framework for Action, Education for All: Meeting our Collective Commitments, adopted by the World Education Forum, Dakar, Senegal, 26-28 April 2000.

Б. Самочувствие и самоувереност

64. От решаващо значение е образованието на дете с увреждане да включва укрепване на положителното самосъзнание, като гарантира, че детето чувства, че е уважавано от другите като човешко същество без никакво ограничение на личното достойнство. Детето трябва да бъде в състояние да отбележи уважението на другите и да признае собствените си човешки права и свободи. Приобщаването на децата с увреждания в групите на децата в класната стая може да покаже на детето, че неговата идентичност е призната и то принадлежи към общността учениците, връстниците и гражданите. Това че подкрепата на връстниците повишава самочувствието на деца с увреждания трябва да бъде по-широко признато и насърчавано. Образованието също така трябва да осигури в максимално възможна степен за детето овластяващо преживяване на личен контрол, постижение и успех.

В. Образование в училищната система

65. Образование в ранна детска възраст е от особено значение и за децата с увреждания, тъй като често техните увреждания и специални нужди се разпознават за първи път в тези институции. Ранната интервенция е от първостепенно значение в подкрепата на децата, така че да развият пълния си потенциал. Ако едно дете се идентифицира като имащо увреждане или забавяне на развитието на по-ранен етап, то има много по-добри възможности да се възползва от образованието в ранна детска възраст; възможности, които трябва да бъдат проектирани да отговорят на неговите индивидуални потребности. Образованието в ранна детска възраст, предоставено от държавата, общността или гражданското общество, може да даде важна подкрепа за благосъстоянието и развитието на всички деца с увреждания (виж Общ коментар № 7 (2005) на Комитета относно прилагането на правата на децата в ранна детска възраст). Възможността да посещават начално образование безплатно, включително в начално училище, а в много държави – страни по Конвенцията, и средно училище, трябва да бъде предоставена за децата с увреждания. Всички училища трябва да бъдат без каквито и да било бариери, както и физически бариери, възпрепятстващи достъпа на деца с намалена подвижност. Също така възможност да получат по-висока образователна степен трябва да бъде достъпна за квалифицирани младежи с увреждания

въз основа на техния капацитет. За да упражняват пълноценно правото си на образование, много деца се нуждаят от личен асистент, по-специално, учители, обучени в специфични методики и техники, включително съответните езици, както и други форми на комуникация, за обучение на деца с разнообразен набор от способности, които могат да използват индивидуални стратегии на преподаване, както и на подходящи и достъпни учебни материали, оборудване и помощни средства, които държавите страни следва да предоставят в максимална степен в зависимост от наличните ресурси.

Г. Приобщаващо образование

66. Приобщаващото/включващото образование³ трябва да бъде целта на обучението на децата с увреждания. Начинът и формата на включване трябва да се диктува от индивидуалните образователни нужди на детето, тъй като обучението на някои деца с увреждания изисква един вид помощ, която не може да бъде на разположение в редовната училищна система. Комитетът отбелязва изричното задължение за постигане на целите на приобщаващото образование, съдържащо се в проекта на Конвенцията за правата на хората с увреждания, както и задължението на държавите да гарантират, че лица, включително деца с увреждания не са изключени от системата на общото образование, въз основа на увреждане и че получават нужната им подкрепа, в рамките на системата за общо образование, с цел улесняване на тяхното ефективно образование. Комитетът насърчава държавите – страни по Конвенцията, които все още не са започнали програми за приобщаващо образование да започнат въвеждане на необходимите мерки за постигане на тази цел. Въпреки това, Комитетът подчертава, че степента на включване в системата на общото образование, може да варира. Широк кръг от услуги и варианти на програмата трябва да се поддържа в обстоятелства, при които напълно приобщаващо образование, не е възможно да се постигне в близко бъдеще.

3 UNESCO's Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All (UNESCO 2005) provides the following definition "Inclusion is seen as a process of addressing and responding to the diversity of needs of all learners through increasing participation in learning, cultures and communities, and reducing exclusion within and from education. It involves changes and modifications in content, approaches, structures and strategies, with a common vision which covers all children of the appropriate age range and a conviction that it is the responsibility of the regular system to educate all children... Inclusion is concerned with the identification and removal of barriers..." (p. 13 and 15)

67. Движението към приобщаващо образование е получава голяма подкрепа през последните години. Въпреки това, терминът може да има различни значения. В същността си, приобщаващото образование е набор от ценности, принципи и практики, които търсят смислено, ефективно и качествено образование за всички учещи, което отговаря на разнообразието на обучителни нужди не само на децата с увреждания, но и за всички учещи. Тази цел може да бъде постигната чрез различни организационни средства, които зачитат многообразието на децата. Включването може да варира от решението за пълно участие през цялото време на часовете на всички ученици с увреждания в една редовна класна стая или различна степен на интеграция, включително и известна част от време, посветено на специално образование. Важно е да се разбере, че включване не трябва да се разбира, нито да се практикува като просто интегриране на децата с увреждания в общообразователната система без да се отчитат техните потребности и предизвикателствата, пред които са изправени. Тясното сътрудничество между специалните педагози и редовни преподаватели, е от съществено значение. Учебните програми на училищата трябва да бъдат преосмислени и разработени, така че да отговарят на нуждите на деца с и без увреждания. Трябва да бъде направена промяна в програмите на обучение за учители и друг персонал, участващ в образователната система, за да се приложи изцяло философията на приобщаващото образование.

Е. Кариерно и професионално обучение

68. Обучение за кариерно развитие и преход е за всички хора с увреждания, независимо от възрастта им. Наложително е подготовката да започне в ранна възраст, защото кариерното развитие се разглежда като процес, който започва рано и продължава през целия живот. Развиването на осведоменост по отношение на кариерата и професионални умения възможно най-рано като се започне от началното училище дава възможност на децата да направят по-добър избор по отношение на заетостта по-късно в живота. Кариерно образование в началното училище не означава използването на малки деца за труд, който в крайна сметка отваря вратата към икономическа експлоатация. Кариерното образование започва с това учениците да избират цели в съответствие със своите развиващи се възможности в ранните години. След това следва да бъде продължено от функционал-

на учебна програма в средното училище, която предлага адекватни умения и достъп до професионален опит при системна координация и наблюдение между училището и работното място.

69. Кариерно развитие и професионални умения следва да бъдат включени в учебната програма. Информираност за кариерни възможности и професионалните умения следва да бъдат включени в годините на задължителното образование. В страните, където задължителното образование на продължава след началното училище професионално обучение след началното училище следва да бъде задължително за децата с увреждания. Правителствата трябва да установят политики и да отделят достатъчно средства за професионално обучение.

Е. Отдых и културни дейности

70. В чл 31 Конвенцията прогласява правото на детето на отдых и културни дейности, подходящ за възрастта на детето. Този член следва да се интерпретира в смисъл, че включва умствената, психологическата и физическа възраст и възможности на детето. Играта е призната за най-добрия източник на овладяване на различни умения, включително социални. Постигането на пълна интеграция на децата с увреждания в обществото се осъществява, когато на децата е дадена възможност, места и време да играят заедно (деца с увреждания и деца без увреждания). Обучения за отдых, свободно време и игра следва да бъдат включени за деца с увреждания в училищна възраст.

71. На децата с увреждания следва да се предоставят равни възможности да участват в разнообразни културни и художествени дейности, както и спортове. Тези дейности трябва да се разглеждат едновременно като средство за изразяване и средство за реализиране на лично удовлетворение, качество на живот.

Ж. Спорт

72. Следва да бъдат проектирани състезателни и несъстезателни спортни дейности, които да включват децата с увреждания по приобщаващ начин, когато е възможно. Това означава, че дете с увреждания, което е способно да се състезава с деца без увреждания следва

да бъде насърчено и подкрепено да го направи. Но спортовете са област, в която поради физическото натоварване, децата с увреждания често се налага да участват в игри и дейности само за тях, където могат да се състезават честно и безопасно. Следва да се подчертае обаче, че когато се провеждат такива събития, медиите трябва да играят своята роля отговорно като им отделят същото внимание, което отделят на спортните мероприятия за деца без увреждания.

IX. СПЕЦИАЛНИ МЕРКИ ЗА ЗАКРИЛА (ЧЛ. 22, 38, 39, 40, 37 Б-Г, И 32-36)

А. Система за детско правосъдие

73. В светлината на член 2 държавите – страни по Конвенцията имат задължението да гарантират, че децата с увреждания, които са в конфликт със закона (както е описано в член 40, параграф 1) са защитени не само от разпоредбите на Конвенцията, които се отнасят конкретно до детското правосъдие (членове 40, 37 и 39), но и от всички съответни разпоредби и гаранции, предвидени в Конвенцията, например в областта на здравеопазването и образованието. В допълнение, държавите – страни по Конвенцията следва да предприемат, когато е необходимо, специфични мерки, за да гарантират, че децата с увреждания са защитени *de facto* от и могат да се ползват от правата, посочени по-горе.

74. Що се отнася до правата, закрепени в член 23 и като се има предвид високата степен на уязвимост на децата с увреждания, Комитетът препоръчва – в допълнение на общата препоръка, направена в параграф 73 по-горе – да се вземат предвид следните елементи в третирането на децата с увреждания (предполагаемо) в конфликт със закона:

- а) Дете с увреждания, което попада в конфликт със закона трябва да бъде разпитвано с помощта на подходящ език и с него да работят професионалисти полицейски служители, адвокати/социални работници, прокурори и /или съдии, които са получили необходимото обучение в това отношение;
- б) Правителствата следва да разработят и прилагат алтернативни мерки с разнообразие и гъвкавост, които позволяват приспособяване на мярката към индивидуалните възможности и способности на детето, за да се избегне използването на съдебни производства. Децата с увреждания, които са в конфликт със закона трябва да бъдат третирани, доколкото е възможно, без да се прибягва до формални/правни процедури. Такива процедури следва да се използват само когато е необходимо в интерес на общественения ред. В тези случаи следва да се направят специални усилия, за да се информира детето за процедурите по детско правосъдие и неговите права в тези процедури;

в) Децата с увреждания, които са в конфликт със закона следва да не бъдат настанявани в обичайните центрове за задържане на непълнолетни нито под формата на мярка за неотклонение, нито под формата на наказание. Лишаването от свобода следва да бъде прилагано само, ако е необходимо с оглед предоставянето на адекватно третиране на детето за преодоляване на проблемите, които са довели до извършване на престъпление. В тези случаи детето следва да бъде настанено в институция със специално обучен персонал и други средства, които да осигурят адекватното му третиране. При вземането на такова решение компетентният орган трябва да се увери, че правата на човека и правните гаранции са спазени напълно.

Б. Икономическа експлоатация

75. Децата с увреждания са особено уязвими по отношение на различни форми на икономическа експлоатация, включително на най-тежките форми на детски труд, както и на трафик на наркотици и прося. В тази връзка Комитетът препоръчва на държавите – страни по Конвенцията, които все още не са направили това, да ратифицират Конвенция N: 138 на Международната организация по труда (МОТ) относно минималната възраст за приемане на работа и Конвенция N: 182 на МОТ относно забраната за и незабавни действия за премахване на най-тежките форми на детски труд. При изпълнението на тези конвенции държавите – страни следва да обърнат особено внимание на уязвимостта и нуждите на децата с увреждания.

В. Деца на улицата

76. Децата с увреждания и особено децата с физически увреждания често се озовават на улицата поради редица причини, включително икономически и социални фактори. Децата с увреждания, които живеят и/или работят на улицата имат нужда да им бъдат предоставена адекватна грижа, включително храна, дрехи, жилище, възможности за образование, обучение по умения за живот, както и закрила от различни опасности включително икономическа и социална експлоатация. В тази връзка е необходим индивидуализиран подход, който отчита в пълна степен специфичните потребности и възможности на детето. Комитетът е особено загрижен, че децата с увреждания по-

някога са използвани за целите на просия по улиците или на друго място; понякога увреждания се причиняват на децата за целите на просия. Държавите страни по Конвенцията са длъжни да предприемат всички необходими мерки да предотвратят тази форма на експлоатация и изрично да криминализират този вид експлоатация, и да предприемат ефективни мерки за изправяне на извършителите пред правосъдието.

Г. Сексуална експлоатация

77. Комитетът често е изразявал дълбокото си притеснение, свързано с нарастващия брой деца жертви на детска проституция и детска порнография. Децата с увреждания по-лесно стават жертви на тези тежки престъпления. Правителствата са насърчени да ратифицират и прилагат Факултативния протокол относно търговията с деца, детската проституция и детската порнография и, в изпълнение на задълженията си по Факултативния протокол, Държавите – страни по Конвенцията трябва да обръщат особено внимание на закрилата на децата с увреждания, разпознавайки тяхната особена уязвимост.

Д. Деца във въоръжен конфликт

78. Както беше отбелязано по-горе, въоръжените конфликти са сред основните причини за увреждания независимо дали децата действително участват в конфликта или са жертви на военни действия. В този контекст, правителствата са призовани да ратифицират и приложат Факултативния протокол относно участието на деца във въоръжен конфликт (ОПАК). Специално внимание следва да се обърне на възстановяването и социалната интеграция на деца, които страдат от увреждания в резултат на въоръжен конфликт. Освен това Комитетът препоръчва държавите – страни по Конвенцията изрично да изключат децата с увреждания от набирането на персонал във въоръжените сили и да предприемат необходимите законодателни и други мерки, за да изпълнат напълно тази забрана.

Е. Деца бежанци и вътрешно разселени деца, деца от малцинства и от коренното население

79. Някои увреждания произтичат пряко от условията, довели някои

хора да станат бежанци или вътрешно разселени лица като например причинени от човека или природни бедствия. Например мини и неексплоадирани снаряди убиват или нараняват деца бежанци, вътрешно разселени и постоянно пребиваващи деца дълго след преустановяването на въоръжения конфликт. Децата бежанци и разселените деца с увреждания са уязвими по отношение на множество форми на дискриминация, особено момичетата с увреждания, които са бежанци и вътрешно разселени, които по-често отколкото момчетата стават обект на тормоз, включително сексуално насилие, negliжиране и експлоатация. Комитетът подчертава категорично, че децата с увреждания, които са бежанци и вътрешно разселени трябва да получат висок приоритет при получаване на специална помощ, включително превантивна помощ, достъп до адекватни здравни и социални услуги, включително психосоциално възстановяване и социална реинтеграция. Службата на Върховния комисар на ООН за бежанците (ВКБООН) обяви децата за приоритет в политиките и прие няколко документа, които да ръководят работата му в тази област, включително Насоки относно децата бежанци през 1988, които са включени в политиката на ВКБООН относно децата бежанци. Комитетът препоръчва също така държавите – страни по Конвенцията да вземат предвид Общ коментар Н: 6 относно третирането на непридружени деца и деца, разделени от семействата си извън страната по произход.

80. Всички необходими и подходящи мерки, предприети за защита и насърчаване на правата на децата с увреждания трябва да включват и обръщат специално внимание на особената уязвимост и нужди на децата, принадлежащи към малцинствени групи и дцета от коренното население, които вероятно вече са маргинализирани в рамките на своите общности. Програми и политики винаги трябва да бъдат културно и етнически чувствителни.

unite for children

